هیچ کاتێك لەو باوەڕەدانیم ، کە ئایین دەبێتە خاڵێکی گرنگ و یەکلاکەرەوەی ناو پرۆسەی شۆڕش لەگەڵ زەروریبوونی ڕۆحی ئازادبەخشی رۆژئاواشدانیم

خــوێــنــدەوە، کــەلــە ســاڵانــی شــەسـتـەکـانـی ســـەدەی پێشوو نوسراوە. تێیداهاتووە : واز لە کوبا بهێنن، کۆمۆنیزم لەبیرخۆتان بەرنەوە، ترسناکترین شت ، کەبە ڕاستی هەڕەشەیەکی گەورەیە بۆ سـەر ئەمریکا، چەپی تیۆلۆگی(ئایین) یە.

نەخێر، من بە جدیمە ، هیچ کاتێک لـەو بـاوەڕەدانـیـم ، کە ئایین دەبێنە خاڵێکی گرینگ و یەکلاکەرەوەی ناو پرۆسەی شۆڕش، بەڵام لەهەمانکاتیشدا، من هیچ کاتێک ، لەگەڵ زەروریبوونی ڕۆحی ئازادبەخشی رۆژئاواشدانیم، بەڵام من لەگەڵ رۆحێکی ئازادیخوازێکی رادیـکـاڵـی ڕۆژئـاوایـیـدانـیـم، کە سیمایەکی یونیڤێرساڵ» جیهانی» لە خۆ گرتبێت.

تاگستسایتونگ : ئـەی چۆن دەڕوانینە ترسی ئیسرائیلیەکان، لــەوانــەبــێــت لــەڕێــگــای ئـەم شۆڕشانەوە ئیسلامیەکان دەسەڵات بگرنە دەست ؟

سلاڤۆی ژیژەک: تاوەکو ئێستا ئیسلامیمان نەدیوە، ئێمە بە پلەی یـەکـەم چـاوەڕوانـی شۆرشێکی عەلمانی و دیموکرات دەکەین. ئەمەش تاکە چانسە کە رۆحی « ئەنتی سیمینیزم، دژە جولەکە» لە رۆژهەڵاتی ناڤیندا نەهێڵێت، یان کەمیبکاتەوە. لەبیرتان نەچێت، مــاوەی چـەنـدیـن سـاڵـە ڕژێمە دیکتاتۆرەکانی ڕۆژهەڵات ، لەسەر بنەمای دژایەتیکردنی جوولەکە ، رژێمەکانی خۆیان لەناوەوەی وڵات بەهێز دەکرد.

تاگستسایتونگ: ئا لەوکاتەی کە ئەو ورەبەرزە شۆڕشگێرییەی گەنجە سـوری، لیبی، میسریانە دەبینیت، ئێوە چەپی ئەوروپی چۆن دەبینیت؟

سلاڤۆی ژیژەک: چەپی ئەوروپی هیچ تێروانینێکی بۆ دانانی پلانێکی کۆمەڵایەتی و ئابوری ئەلتەرناتیف نییە ، کەپێشکەشی کۆمەڵگەی بکات ، یان دەتوانم بڵێم ، هێشتا نەیتوانییەوە پلانێکی وا دابڕێژێت.

تاگستسایتونگ: ئەی ئەگەر وانەکەن؟

سلاڤۆی ژیـژەک: یان ئەوەتا نیولیبڕاڵەکان و بزووتنەوەکانی دژی کۆچبەرەکان، ڕژێمێکی دیکتاتۆری نوێ لەم وڵاتانە دروستدەکەن. ئەو بزووتنە دیموکراتییەی کەلە بـاکوری ئەفریکا و ڕۆژهـەڵاتـی نـاڤـیـنـدا هـەیـە، ڕەوشـەکـەی ئـاڵـۆزتـرکـردووە،چـونـکـە ڕووە ڕاستیەکانی کێشەکان پەردەپۆش دەکرێت و بەدەرناخرێت، ئەمە وادەکـات کەلە تەواوی جیهانیدا، جۆرە فۆرمێکی نوێی سیستەمی ئاپارتاید پێڕەوبکرێت، بۆ ئەوەی ڕێگا لە هاتنی کۆچبەران بگیرێت، هەموو ئەمەش لەپێناو ئەوەدایە تـاوەکـو سیستەمی کەپیتالیزم بپارێزرێت.

تاگستسایتونگ : بەم قسانەی ئێوە بێت، دەرئەنجامێکی خراپ چاوەڕێی ئەم شۆرشانە دەکرێت؟

سلاڤۆی ژیـژەک : بۆچی وا دەڵێیت؟ هەمووکاتێک یۆتوبیا تەنها پێشبینییەکە بۆ شتەکان، بـەڵام واقیع هـەر بـەو شێوەیە دەمێنێتەوە، کە هەیە و ناگۆڕێت.

پەراوێز:

*فۆکۆیاما فەیلەسوفی ئەمریکی نـــاودار، یەکێکە لـە بیرمەندە گەورەکانی هزری نیولیبڕالیزمی ئەمریکی و جیهان. ساڵی ١٩٨٩ لەپاش رووخانی دیواری بەرلین، کتێبێکی بەناوی (کۆتایی مێژوو) نووسی ، ئەم کتێبە سەدایەکی گـەورەی لەجیهاندا نایەوە، تێیدا فۆکۆیاما دەڵێت: کە سیستەمی لیبڕاڵ و کەپیتالییزمی رۆژئاوایی تاکە سیستەمی سـەرکـەوتـووی جیهانە و ، پێویستە هەموو گەلانی جیهانیش بۆ ئـەوەی پێشبکەون، پێڕەوی لە سیستەمی لیبڕال و کەپیتالیزمی رۆژئـاوایـی بکەن. و.ک

سەرچاوە:

-ڕۆژنـامـەی تاگستسایتونگی ئەڵمانی.

ساڵی دەیەم .... ژمارە (٤٤) ئایاری ٢٠١٤

هەڤپەیڤین لەگەڵ ژیژەک

کۆمۆنیزمی سەدەی بیستەم، لە مێژوودا مەزنترین کارەساتی ئەخلاقی- سیاسییە، کارەساتێکی گەورەتریشە لە فاشیزم

لە فارسییەوە: کارزان محەمەد

گۆڤارێکی فکریی، فەلسەفییە، دوو مانگ جارێک دەردەچێت

سڵاڤۆی ژیژەک (SlavojZizek) فەیلەسوفێکی نائاساییە، دیدگایەکی چەپڕەوانەی توند و ناباوی هەیە. ناوبراو زۆر حەزی لە فیلمە کلاسیکییەکانی هۆلیوده. ئەم ئوستادەی زانکۆ کە تەمەنی (65) ساڵە، ئەمڕۆ دەربارەی بابەتە جۆراوجۆرەکان لە ئەلفرید هیچکۆک و لینینەوە بگرە، تا دەگاتە ڕووداوی (11)ی سێپتەمبەر پتر لە (30) پەرتووکی نووسیوە. ئەم بیرمەندە لە (21ی ئازاری 1949) لە سلۆڤاکیا لەدایک بووە، بواری فەلسەفەی لە زانکۆی لیوبلیانا خوێندووە، هەمیشە وەک ڕەخنەگر و لایەنگری پۆست مۆدێرنیزم ناسراوە. ژیژەک لە یەکەمین گەشتیدا بۆ وەڵاتی هیندستان، ئەم هەڤپەیڤینەی لەگەڵ ڕۆژنامەی (هیندستان تایمز)دا دەربارەی

سەرمایەداریی جیهانی، گاندی و ئایینی بوودا ئەنجامداوە.

***ئێوە خۆتان بە لایەنگری (لینین) دەزانن، بەڵام میدیاکانی خۆرئاوا تۆ بە ئەستێرەی ڕۆک و برای مارکس ناوزەد دەکەن، کاردانەوەتان دەربارەی ئەم چەشنە نازناوانە چییە؟**

-کاردانەوەم بریتییە لە دڵتەنگی و بەرگەگرتنی ئەو نازناوانە، هەوڵدانی ئەم چەشنە مرۆڤانە ئەوەیە، کە بڵێن ژیژەک ڕەنگە مرۆڤێکی سەیروسەمەرە بێت، بەڵام نابێ شێلگیرانە ئەو نازناوانە پەسەند بکەین، هەرچەندە لەم دواییەدا منیان وەک هەڕەشەیەک ناساندووە. لە ماوەی ئەم دوو ساڵەی دوایی، گۆڕان بەسەر بۆچوونی نەیارەکانمدا هاتووە، یەکەم لەو نوکتانەی دەربارەی من دەیانخستەڕوو، بۆ نموونە دەیانوت برای مارکسە، ئێستا دەڵێن مەترسیدارترین بیرمەندی خۆرئاوایە، وەلێ بایەخ بەو قسانە نادەم.

***تەنانەت کاتێک دەڵێن سڵاڤۆی ژیژەک ستایشی توندوتیژیی سیاسی دەکات، هێشتا بایەخ بە گوتەکانیان نادەی؟**

- لە ڕوانگەی منەوە، کۆمۆنیزمی سەدەی بیستەم، مەزنترین کارەساتی ئەخلاقی-سیاسییە لە مێژوودا، کارەساتێکی گەورەتریشە لە فاشیزم، بەڵام لە سەرەتای ڕۆژانی (شۆڕشی ئۆکتۆبەر)دا وێڕای بوونی چەمکی (دڕندەیی سور)، ئازادیی تایبەتی و ئەقینەوەی ئەدەبی (بەرلەوەی ببێتە کابووس) هەبوو، من ڕەخنەی ڕاستڕەوەکانم قبوڵ نییە، کە دەڵێن کۆمۆنیزم هەر لە سەرەتاوە ئەهریمەن بووە.

*** بیروبۆچوونت دەربارەی توندوتیژیی سیاسی چییە؟**

- لە دیدگایەکی ئەبستراکتەوە، بەتەواوەتی لەگەڵ توندوتیژیدا ناکۆکم، بەڵام لە ڕاستیدا هەموو کەسێ لەگەڵ توندوتیژیدا ناتەبا نییە. بۆ نموونە بنواڕە بوداییەکان، ئەوان دەڵێن مەبنە مایەی کوشتار، بەڵام کۆمەڵێ جیاکاری و ڕیزپەڕیان بۆ کوشتن هەیە. لە ساڵانی دەیەی (1940ز) فەیلەسوفێکی بودایی زنجیرە وتارێکی نووسی، کە تیایدا نەک تەنها پشتیوانی لە دەستدرێژیی ژاپۆنی بۆسەر چین دەکرد، بەڵکو کۆمەڵێ ڕێنمایی دەربارەی ئەوە خستەڕوو، کە ڕۆشنگەریی

بودایییەکان چۆن ڕێگا بە کەسێک بدەن، تا بەبێ هەستکردن بە گوناح، کوشتن ئەنجامبدەن.

*** بەڕێزتان بە سادەیی ئایینی بودا ڕەتدەکەیتەوە، بەڵام ئەم ئایینە لە جیهاندا بە خێرایی لە تەشەنەسەندندایە؟**

- لە خۆرئاوا، ئایینی بووزا ئایدۆلۆژیایەکی نوێ و بەربڵاوە، بارودۆخی خۆرئاوا هێندە ناسەقامگیر و ئاڵۆزە، کە هاووڵاتییەک تەنها بە گومان و پێشبینییەک، دەشێ بلیۆنەها دۆلار لەماوەی خولەکێکدا لەدەستبدات، تەنها شتێک دەتوانێ ئەم دۆخە ڕۆشنبکاتەوە، ئایینی بودایە، کە دەڵێت هەموو شتێک لە ڕواڵەتدا دەردەکەوێت، هەربۆیە (دەلای لاما)ی ڕێبەری تبتییەکان لەنێو هۆلیود زۆر خۆشەویستە.

*** بەڕێزت ڕەخنەت لە گاندی گرتووە و بە (توندوتیژ) ناوزەدتکردووە، بۆچی؟**

- کاتێک بە هەموو چەشنێ دۆخێک وەک خۆی بهێڵرێتەوە، ئەوا توندوتیژی ئەنجامدەدەی. لەم ڕوانگەیەوە گاندی لە هێتلەر توندوتیژتر بوو.

*** زۆر کەس تەنانەت بەو بۆچوونەت پێدەکەنن، کە گاندی بە توندوتیژتر لە هێتلەر دادەنێی، ئایا ئەم قسانەت شێلگیرانەیە؟**

- بەڵێ، هەرچەندە گاندی پشتیوانی لە کوشتار نەدەکرد، بەڵام جووڵە و ڕەفتارەکانی ببوونە مایەی ئەوەی کە ئیمپریالیستە بەریتانییەکان بۆ ماوەیەکی درێژخایەنتر لە هیندستان بمێننەوە. ئەمەش مەسەلەیەک بوو کە هەرگیز هێتلەر نەیدەویست. گاندی لەپێناو ئەوەدا کە ڕێگە لە شێوازی کاری بەریتانییەکان لە هیندستان بگرێت، هیچ کارێکی ئەنجام نەدەدا. لە ڕوانگەی منەوە ئەوەیە کرۆکی مەسەلەکە.

*** پێموایە بەڕێزت ڕێزێکی تەواو لە گاندی ناگریت، کە لە هیندستان کەسایەتییەکی مەزنە؟**

- من ڕێزی لێدەگرم، بەڵام ڕێز لە شێوازی بیرکردنەوەی گاندی ناگرم دەربارەی ئاشتی و ئارامی و گیاخۆری و ئەم چەشنە کارانەی کە ئەنجامیدەدا، واتە ئەو ڕەفتارانەی گاندی هەرگیز لەلای من جێگەی بایەخ نین.

لە هەمانکاتدا گاندی بەو ڕۆحییە پراگماتیزمەیەوە، ئائەندازەیەک لە بەرەوپێشڤەبردنی دیدگا ئێتیکییەکانی خۆی سەرکەوتنی بەدەستهێنا. پاراستنی ئەو هاوسەنگییەش کارێکی دژوار و سەختە.

گاندی لەپێناو ئەوەدا کە ڕێگە لە شێوازی کاری بەریتانییەکان لە هیندستان بگرێت، هیچ کارێکی ئەنجام نەدەدا

لە ڕوانگەی منەوە (ئەمبدکار)ی بیرمەندی هیندی زۆر لە گاندی باشتر بوو، گوتە بەناوبانگەکانی (ئەمبدکار) لای من ئەم رستەیەیە: «بەدەر لە مرۆڤە دوورخراوەکان، هیچ کەموکوڕییەکمان نییە». من لایەنگری ئەم دیدگا توندڕەوەی ئەمبدکارم دەربارەی مەسەلەی کەموکوڕی.

*** لە پەرتووکە نوێیەکەتدا بەناوی (یەکەم جار کارەسات،**

پاشان کۆمیدیا)، قەیرانی دارایی ئێستای جیهانت تاوتوێکردووە، ئایا ئەم قەیرانە داراییە لە ڕوانگەی تۆوە دەرفەتێکە بۆ چەپڕەوەکان؟

- من بڕوام بە وەی ئەو هاوڕێ چەپڕەوانەم نییە، کە دەڵێن ئەم قەیرانە داراییە، دەرفەتێکی مەزنی بۆ چەپەکان ڕەخساندووە. ڕەنگە سەدان بزووتنەوەی نارەزایی دژ بە سەرمایەداریی جیهان بێتنەئارا، لە هەمانکاتدا هیچ جۆرە پێشنیارێک بۆ ئەڵتەرناتیڤی ئەو دۆخە لەئارادا نییە. زۆرینەی چەپەکانی جیهانی ئەمڕۆ، سەرمایەدارییان بە ڕووخسارێکی مرۆییەوە دەوێت.

*** بەڕێزت فەیلەسوفێکی چەپڕەویت، کە زۆرت حەز لە هۆلیود و فیلمە کلاسیکییەکانە، ئایا لێرەدا ناتەباییەک نابینرێ؟**

-هۆلیود دیاردەیەکی ئاڵۆزە، بەڵام شیاوی شیکردنەوە و لێکدانەوەشە،بەرهەمەکانی هۆلیود باشترین نیشانەن بۆ خستنەڕووی ڕەوتی بزووتنەوەی ئایدۆلۆژیای گشتیمان. تۆ ئەگەر ڕاستەوخۆ بنواڕینە هەقیقەتەکان، گێژ و سەرسام دەبیت، بەڵام لە هۆلیوددا نمونەیەکی کورتکراوەی واقیع دەبینی. لە هەمانکاتدا لە پەراوێزی هۆلیود، کۆمەڵێک فیلمساز و دەرهێنەری مەزنی وەک (ڕۆبەرت ئەڵتمان Robert Altman، ڤوودی ئەلن Woody Allen) بەرچاوەکەون. ئەگەر نکۆڵی لە هۆلیود بکەی، سەرەنجام ڕووبەڕووی کۆپییەکی خراپترین بەرهەمی هۆلیود دەبینەوە.

***بەڵام تۆش هاوشێوەی ئەو کەسانەیت کە نکۆڵیان لە بۆلیود کردووە؟**

-لەبەر ئەم فاکتەرە ئێستا هاتووم بۆ هیندستان! . بۆلیودلەلای ئێمە، دیمەنێکی شڵەژاوە، بەڵام زۆر درەوشاوەیە، حەزیشم لەم ئەزموونەیە. فیلمەکانی بۆلیودجۆرە گێڕانەوەیەکی جیاوازیان هەیە، فیلمەکانی بۆلیود هاوشێوەی وێنە کێشراوەکانی سەدەکانی ناوەڕاستن، کە بینەر زۆر ناچار نییە سەرەتا و کۆتاییەکەی لە یەکتر جودابکاتەوە؟ ئەنانەت فیلمە بۆلیودە لاساییەکانی وەک (ملیۆنەرێکی کوخ نشین) م خۆشدەوێ. یەکەم لەبەرئەوەی بۆ بینینی ئەم فیلمە هەوڵی زۆرم دا، بەڵام کاتێک بینیم، چونکە دڵڕەقیی ژیانی دەخستەڕوو، حەزم لە بینینی نەدەکرد. بەرهەمهێنانی ئەو چەشنە فیلمە لە خۆرئاوا مەحاڵە. لە خۆرئاوا چیرۆکێکی دڵخۆشکەر و پڕ لە بەختەوەری ناتوانێ واقیعە دڵڕەقەکەی کۆمەڵگە بشارێتەوە.

***پێناچێ تەنها بۆ بینینی فیلمەکانی بۆلیود سەردانی هیندستانت کردبێ!.**

-نەخێر، من هاتووم بۆ هیندستان تا دەربارەی مەسەلەیەک لێکۆڵینەوە ئەنجامبدەم، بۆ نمونە لە (بانگەلۆر) هەریەک لە «پیشەسازی (IT)، واتە تەکنەلۆژیای زانیاری» و «ژیانی دابونەریتیانە» وێڕای هەموو ناکۆکییەکانی پرۆسەی بەجیهانیبوون، چۆن توانیویانە پێکەوە بژین؟

من زیاتر ئومێدم بە هیندستانە تا چین، ئێستا ئێمە لە چین شایەتحاڵی سەرهەڵدانی سەرمایەدارییەکی تۆتالیتارین، ئەمەش زۆر مەترسیدارە.

سەرچاوە:

- مجله الکترونی فرهنگ، مرداد 1390